

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת ואתחנן תשעה באב תשע"ז
בעניינא דיומא.

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעייין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גליון נושא:

'קריעה על מקום מקדש'

חיוב קריעה

מבואר בגמ' (מועד קטן דף כו.) הרואה ערי יהודה בחורבנו - אומר: ערי קדשך היו מדבר (ישעיהו סד, ט), וקורע. ירושלים בחורבנה - אומר: ציון מדבר היתה ירושלים שממה (ישעיהו סד, ט), וקורע. בית המקדש בחורבנו - אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוק אבתינו הנה לשרפת אש וכל מחמדינו הנה לחרבה (ישעיהו סד, י), וקורע. ומבואר שם **בברייתא** אלו קרעין שאין מתאחין: על ערי יהודה, ועל המקדש, ועל ירושלים.

חיוב זה הובא להלכה ברמב"ם (הלכות תעניות פרק ה הלכה טז) ובשו"ע (או"ח סימן תקסא סעיף א'), ובכל הפוסקים, ללא חולק! ואף נשים חייבות לקרוע (ארחות רבינו חלק ב' עמוד קמט, אחר כתלנו אות ג').

מפורש במשנ"ב (תקסא ס"ק ו') בשם הב"ח, שחייב להשתחוות ולקרוע את בגדיו, ולבכות ולהתאונן ולהתאבל על חורבן בית המקדש, ולקונן, ולומר מזמור לאָסָף (תהלים נ, א) וכו' עד סוף, וכשקורע מברך ואומר בָרוּך דָּיֵן הָאָמֶת בלי שם ומלכות, כי כל משפטיו צדק ואמת, הצור תמים פָּעָלוּ כִּי כָל דָּרְכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא (דברים לב, ד), וְאֵתָה צְדִיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ (נחמיה ט, לג) וכו'.

1. למה בזמננו לא קורעים?

זעקת גדולי הדור: הנה הרבה אינם קורעים, כשרואים את ירושלים וערי יהודה ומקום המקדש, ועיין בשערי תשובה (סימן תקסא ס"ק א') הביא את הברכי יוסף, שלא נהגו העולם לקרוע על העיר חברון, והסיק שאין לסמוך על זה, וחייב לקרוע. וכבר צווחו מרנן ורבנן גדולי הדור הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק ז' סימן ע"ח), הגר"ר משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח חלק ה' סימן לז אות ג'),

פנינים

כיפת הזהב של המסגד

צופים: חיוב קריעה הוא גם בראיה מרחוק, כמבואר ברמ"א (תקסא סעיף א') בשם הבית יוסף (סימן תקסא), שחיוב קריעה חל כשמגיע סמוך להם, כמו מן הצופים לירושלים. והוסיף המשנ"ב בשם הב"ח, דמשהגיע לצופים צריך לקרוע, אף על פי שעדיין לא ראה אותה.

והנה דעת הב"ח וכן כתב בספר פאת השולחן שיש לקרוע על ראיית הכותל או הקובה (כיפת הזהב בהר הבית) שעל מקום המקדש. ולדעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' ע' אות י"א), אף בראיית הכותל המערבי חייב לקרוע, וכן הוא מנהג ירושלים.

אולם לדעת הגר"ר שריה דביליצקי שליט"א והגר"ר יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי זצ"ל (ספר ארץ ישראל כ"ב, ז) רק הרואה את מקום רצפת העזרה צריך לקרוע [אפשר לראותו מהר הזיתים, הר הצופים, מגג ישיבת אש התורה, ועוד]. אבל לא כשרואים את חומות הר הבית, או את הכותל המערבי (ספר א"י שם ס"ה) שאינו צריך לקרוע, כי אינו רואה את רצפת ההר. וכעין זה כתב במועדים וזמנים (ח"ז סימן רנז) בשם הגר"ז, שצריך לראות קרקע עזרה לצאת מספק חיוב קריעה, ועיין בארחות רבינו (ח"ב עמ' קמ"ח) שהסתפק בזה.

אגב: מסתבר שאסור לומר על כיפת הזהב, כמה זה יפה ומרשים, שלא לפאר בית עבודה זרה. ומשום חשש לא תחגגם (דברים ז, ב) לא תתן להם חן (עבודה זרה כ.). ואדרבה צריך להביע צער ואבל, על כך ששועלים הלכו בו (איכה ה, יח), במקום הקודש. וכתוב שֶׁקָץ תִּשְׁקָצְנוּ (דברים ז, כו), וכתוב בַּיַּת גָּאִים יִסַּח ד' (משלי טו, כה). ❖

מנהג ישראל תורה

פטור של שלושים יום!

כברכת הראיה: יסוד הפטור של ל' יום, מופיע בירושלמי (ברכות פרק ט' הלכה ב') רבי אבא אמר לרבי שמעון קמטרא, כיון שתדיר יוצא מירושלים ונכנס לתוך שלושים יום, אין אתה צריך לקרוע, לאחר שלושים יום אתה צריך לקרוע. מכאן, שאם קרע על ראיית מקום המקדש, ירושלים או ערי יהודה, ושב לאותו מקום לאחר פחות משלושים יום - אינו צריך לקרוע שוב. ולכאורה זה כמו שאר ברכות הראיה, שאין צריך לחזור ולברך תוך ל' יום.

חקירה: יש לדון, מה הפטור של תוך ל', האם בגלל שהקריעה הראשונה עדיין קיימת במשך כל ל' יום הבאים, וממילא זה רק כאשר עשה קריעה כדין בראיה הראשונה. או דלמא יסוד הדין בגלל שאין כאן ראייה חדשה שתחייב אותו בקריעה, וממילא גם כאשר לא קרע בראיה הראשונה, סוף סוף ראייה זו היא תוך ל' לראיה הראשונה, ואינה מחייבת בקריעה. ונפק"מ: 1. כאשר עבר ולא קרע בראיה ראשונה. 2. אם בשעת ראייה הראשונה היה קטן, וכעת הגדיל, האם מתחייב בקריעה בגדלותו. 3. אם התפלל בכותל המערבי ביום שאין קורעים בו (כגון בשבת וכדומה), ושב וראה את מקום המקדש פחות משלושים יום לאחר מכן. 4. אם בביקור הראשון הקנה את בגדיו לאדם אחר (לפי השיטות שזה פוסט), ולכן לא קרע.

לגבי קטן שהגדיל מפורש **במשנ"ב** (סימן תקסא ס"ק יז) ומי שנולד בירושלים אפילו הגדיל א"צ לברך דבקטנותו פטור וכשהגדיל א"צ לברך דהא ראה אותן תוך ל' יום: עכ"ד. הרי לנו שהפטור נמשך ל' ימים למרות שמתחילה לא קרע, ויש לדון מה הדין בשאר אופנים.

חייב: הנה הפתחי תשובה מביא את ש"ת תפילה למשה, שכתב שצריך לקרוע, כיון שאז לא קרע, שפיר נשאר לו החיוב. ויש מוסיפים להחמיר יותר, שאם היה בשבת בכותל ולא קרע, הרי מחויב לקרוע במוצאי שבת, למרות שאז הוא כבר בביתו. כן כתב באגרות משה (י"ד ח"ג סוף סי' נ"ב) וכן מטו משמיה דהג"ר מאיר הלוי סולובייצ'ק זצ"ל בשם הגרי"ז הלוי מבריסק זצ"ל, וכן הורה הג"ר יהודה אריה הלוי דינר שליט"א.

פטור: אך החת"ם סופר, הרדב"ז, הרב טיקוצ'ניסקי והגר"שז אוערבאך (מנחת שלמה ח"א סי' ע"ג, שולחן שלמה סי' רפ"ח ס"ק א', מעדני שלמה עמ' ס"ד, ועלהו לא יבול ח"א עמ' רע"ז אות ה'), והג"ר דוד בהר"ן זצ"ל, צידדו שאין צריך לקרוע. אף שבראייה הראשונה לא קרע, מכל מקום כעת אינה ראייה מחודשת שתחייב אותו בקריעה. דקריעה הרי צריכה להיות דוקא בשעת חימום, וברואה את המקדש, יתכן ששיערו חכמים שרק בראיה ראשונה חם לבו בקרבו, וצריך להצטער ולקרוע.

לשיטה זו, אם ביקר בכותל המערבי, בשבת או זמן אחר שאין קורעים בו, הרי ב-30 יום הבאים הוא פטור מקריעה. ואף לכתחילה יכול אדם לכוון את ימי שהותו בירושלים ובכותל, לימים שאין קורעים בהם, כגון שבתות וחגים, וחול המועד, ויש אומרים בכל יום שאין אומרים בהם תחנון, ואז פטור הוא מקריעה כשחוזר לשם בתוך שלושים יום. וכן בכל פעם נוספת שמגיע לשם (גם אם לא קרע בה) פטור מלקרוע במשך שלושים יום נוספים.

מנהג ירושלים: וזהו ההיתר שעליו סמכו אנשי ירושלים, שאין קורעים תוך ל' יום מזמן שכבר היו במקום מקדש, כיון שבירושלים שבין החומות היו רואים את מקום החורבן כל יום, נמצא שלעולם אינו מתחייב בקריעה. אכן בירושלים החדשה, אם אינו רואה את מקום החורבן, אין את הפטור הזה. ויש לדקדק שיעבור פעם בל' יום במקום בו ניכר מקום המקדש (כגון בבית הכנסת ברסלב מאה שערים קומה אחרונה, כביש 1 בצמוד לרכבת הקלה, וכדומה), ושוב אינו מתחייב בקריעה. וכן נהג הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכאשר לא הזדמן לו ללכת אל הכותל במשך ל' יום, הלך למקום שנראה משם מקום המקדש.

אכן כאמור היתר זה שנוי במחלוקת, כי יש אומרים שכל ההיתר שמפורש בירושלמי הוא כאשר קרע בפועל, שאז יש לו פטור לל' יום הבאים, אך כשלא קרע, יש אומרים שנשאר לו החיוב. ❖

הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש חלק ג' פרק עג אות טז, ועוד, על כך שהעולם משתמטים מחיוב קריעה, ומזלזלים בהלכה זו, ויש עושים תחבולות שונות להפטור, ואין זה מנהג ותיקים, ועליהם לקיים את ההלכה, כדין וכתקנת חז"ל, ודברי הגמ' והשו"ע מטפחים על פניהם. והתבטא הגרי"ש, שהמנהג לא לקרוע 'אין בזה כלום'!

והוסיפו הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (רבבות אפרים חלק ח' סימן קעד אות א) והג"ר ח' קנייבסקי שליט"א (מועדי הג"ר ח' תשובה שעא), שמי שאינו קורע בגדו בלכתו לכותל המערבי, עדיף שלא ילך.

הג"ר אליהו נחום פרנקל שליט"א (בשיעורו בשבת חזון תשע"ז) הורה שלמעשה צריך לקרוע על ירושלים וקריעה נוספת על מקום המקדש, וזאת התורה לא תהא מוחלפת, ולא מועילה הקנאת הבגדים לאחר, כמבואר בסוגיא דמתנת בית חורון שכל מתנה שאינו יכול להקדישה אינה מתנה, וצריך דווקא חליפה ולא חולצה, כיון שהחזו"א חשש שאולי חולצה נחשבת בגד זיעה, וכן סבר **הסטייפלער** (ארחות רבינו חלק א עמוד שיח אות א).

אמנם **הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל** פוסק שיקרע רק את החולצה, וכן פסק בספר **קרא עלי מועד** (פרק יא סעיף ד הערה יח).

2. לימוד זכות

לא מרגישים צער: בדברי הפוסקים הובאו כמה לימודי זכות, לבאר את מנהג העולם שאין נוהגים לקרוע. **הג"ר מנשה קליין זצ"ל** (משנה הלכות חלק ו' סימן קי), **והגר"מ שטרנבוך שליט"א** (בספרו **תשובות והנהגות** חלק ה' סימן קסה) מסבירים את מנהג תושבי ירושלים, שלא לקרוע אף על המקדש, בכך שיסוד הקריעה הוא מפני צער ועגמת נפש, ותושב ירושלים הרואה את החורבן כל הזמן, אינו מצטער כל כך כשמגיע למקום המקדש. "קבלה היתה בידם שאין עניין לקרוע סתם, בלי הרגשת הצער והכאב". הוא ממשיך וכותב, שאפשר ללמד זכות גם על אותם שאינם קורעים, אף שאינם דרים בירושלים, שכן מן הראוי היה לקרוע בכל יום על החורבן הרוחני הנגרם בגלל השלטון, המתנהג כשלטון גוי - ולכן אין מצטערים כל כך כשרואים מקום המקדש. והוסיף (מועדים וזמנים ח"ז ס' רנז) שזה הטעם שאין קורעים תושבי ירושלים אף אחר ל' יום, כיון שהיום אין האנשים מרגישים את הצער על החורבן.

אכן באמת לא מצינו היתרים דומים בקריעת אבלות רגילה. ופשוט, שגם מי שאינו מצטער כל כך על מות קרובו חייב מדינא לקרוע, וגם בתשובות והנהגות כתב בפירוש, שזה רק ללמד זכות, אך אין לסמוך על כך להקל.

תמונות בעיתונים: יש מוסיפים נופך בסברא זו, כיום תמונת הר הבית בחילולו, עם כיפת הזהב של המסגד מתנוסס עליו מופץ בכל העולם, על ידי תמונות, עיתונים, בולים, בלאנקים, ומודעות, וכדומה, בהרבה תמונות של ירושלים, רואים את מקום המקדש בחורבנו, וראיית מקום המקדש בחורבנו איננה חידוש לרואה, ואינה גורמת לו צער וכאב. ומה שאינו דומה שמיעה לראיה, זה רק בראיה קלושה, אך בתמונה מצויה שרואה את החורבן תמיד, אינו גורם לו לעגמת נפש מיוחדת, כאשר רואה בפועל את מקום המקדש בשימונו, ושועלים הלכו בו.

מפני שרוצים להפטר: לפי מנהג אותם בני ירושלים, שאינם קורעים כיון שלא מרגישים האבילות כל כך, אף אנשים אחרים שלא גרים בירושלים וגם הם לא מרגישים כל כך את האבילות, ומחפשים כל מיני קולות וטצדקי שלא יצטרכו לקרוע, א"כ זה לעצמו כבר סיבה שלא יקרעו.

כל זה הוא רק לימוד זכות, אבל מעיקר הדין ודאי שצריך לקרוע. וכדאי הוא מקום בית מקדשנו ותפארתנו, להרגיש הצער, ולהתאבל עליו כראוי, ולקרוע עליו כדין, ובפרט שיש עצה ליחד בגד לזה, באופן שלא יהיה הפסד מרובה.

3. להערים ולהקנות בגדיו לאחרים

הקנאה: ישנם שמתחכמים להפטר, על ידי שמקנים לאחר את הבגד שלבושים בו במתנה על מנת להחזיר, ואז כיון שאין הבגדים שעליהם שייך להם, אין להם רשות לקרוע, וכן ישנם מורי הוראה שליט"א שמורים כך למעשה.

הערמה: אבל **הגר"צ אבא שאול זצ"ל** (שו"ת **אור לציון ח"ג פ"ל אות ה'**) **והגרי"ש אלישיב זצ"ל** (הערות מועד קטן דף כ:): אומרים, שאין ראוי לעשות כן, מפני הערמה, והוסיפו **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** (מעדני שלמה עמוד ס') **והג"ר משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות חלק א סימן של"ד) שגם אינו מועיל מן הדין, שהרי לא הקנה לו את הבגד לגמרי אלא לענין שיפטר מחיוב קריעה, וגם מי שקנה הבגדים, מסתבר שלא איכפת לו אם הלוּבש בגדיו יקרעם, שהרי למעשה המקבל אינו לובש אותם, ואם כן יש לו רשות וחיוב לקרוע, והתבטא על כך **הגר"ח קנייבסקי שליט"א** (רבבות אפרים חלק ז סימן קמה ד"ה והנני), שמעשה כזה הוא 'חוכא ואיטלולא'.

4. תושבי ירושלים

נחלקו הפוסקים, בדין תושבי ירושלים (גם תושבי ירושלים החדשה) שלא ראו את מקום המקדש שלושים יום, האם חייבים לקרוע כשמגיעים למקום המקדש, יש אומרים שחייבים לקרוע (שו"ת הרדב"ז

הערות מבני החבורה

קריעה בתשעה באב

יש לדון האם המבקר בכותל המערבי בתשעה באב צריך לקרוע על ראית מקום המקדש, שהרי תשעה באב נקרא מועד, ובמועד אין קורעים על מקום המקדש.

וכתב הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פרק ט"ו הערה 45) שגם בתשעה באב צריך לקרוע, למרות שאין אומרים בו תחנון משום דאיברי מועד דכתיב קרא עלי מועד לשבר בחו"י (איכה א, טו) מכל מקום לעניין קריעה לא נקרא מועד, בפרט שאין לזה מקור ברור בהלכה שלא לומר תחנון בתשעה באב, ואדרבה עיקר התשעה באב הוא זמן אבל וצער. ❖

ח"ב סי' תרמ"ו הובא בשערי תשובה ושו"ת אג"מ שם), ויש אומרים שאין חייבים לקרוע (ברכי יוסף סק"ב), וכך נוהגין בני ירושלים (ספר א"י, שו"ת דברי יואל חלק א' סימן ל' אות ו', והגרש"ז אויערבאך מעדני שלמה עמוד נ"ח), והטעם מבואר, שמפני שיכולים תושבי ירושלים לבוא בקלות למקום המקדש ואינם באים, מוכח שאינם מרגישים כל כך את צער החורבן, ולפיכך אינם קורעים אף כשמגיעים. אכן הדרים בירושלים שיצאו מירושלים למשך יותר משלושים יום, לא נאמר עליהם דין זה, וחייבים בקריעה כשיראו שוב את מקום המקדש.

דבר נפלא כתב הג"ר משה נחום שפירא זצ"ל (בספרו הר הקודש פרק ג' סעיף יא בפנים חדשות ס"ק יח), שגם הגרימ"ט בספר ארץ ישראל (עמוד ע') הביא מנהג זה שלא לקרוע, והטעם כי סומכים על דעת הב"ח והפאת השולחן, דכל שנכנס לפנים מן הצופים, הרי הוא כרואה המקדש וירושלים, וחל עליו חיוב קריעה, אלא אם כן יצא חוץ מגבול הצופים ל' יום, נמצא שתמיד הוא בתוך ל' יום.

תודה להרב משה טל שליט"א על העזרה והסיוע בעריכת מאמר זה. סיכום נפלא של כל הדעות בנושא זה, הובא בדור המלקטים (או"ח חיוב קריעה 27 עמודים) קרא עלי מועד (להרב ספטימוס, פרק י"א).

סיכום הגיליון:

5. דינים העולים

מפורש במשנה ובגמ' ובפוסקים ללא חולק שיש חיוב לקרוע כשרואה את מקום המקדש. הרואה את כיפת הזהב שעל המסגד, נחלקו הפוסקים האם חייב לקרוע על כך. אם הוא תוך שלשים לראית מקום המקדש אינו קורע.

חיוב קריעה קיים גם בתשעה באב, למרות שנקרא מועד.

ישנם הרבה שמקילים ולא קורעים, וכבר צווחו על כך גדולי הדור, על מה שהעולם מקילים בזה.

יש המלמדים זכות על המקילים שלא קורעים, 1. כי כיום אין מרגישים את צער החורבן. 2. מפני שמחפשים עצות להפטר מלקרוע. אכן למרות כל הלימודי זכות, צריך לקיים את עיקר הדין ולקרוע.

ישנם שמערימים להפטר, על ידי שמקנים לאחר את הבגד שלבושים בו במתנה על מנת להחזיר. יש שהתבטאו על כך שלא ראוי להערים באופן כזה, ויש שהוסיפו שבאמת הקנאה כזו אינה פוטרת כלל מחיוב קריעה, ויש אומרים שהי חוכא ואיטלולא.

תושבי ירושלים שבדרך כלל רואים מקום המקדש תוך ל' יום, נחלקו הפוסקים האם חייבים בקריעה. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא;

גורל הגר"א – גיליון נושא

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

לרפואת האברך
המופלג בתורה
ויראת שמים,
רבי ברוך אריה
לייב בן הדסה
שליט"א
בתושח"י

ניתן להשיג

חוברת

תרומות ומועשרות

בזמננו

(גיליונות 116 – 118)

המחיר 2 שקל